

Investigation of Social Studies Teacher Candidates' Multi-Dimensional Social Values Levels in Terms of Several Variables

Emine KARASU AVCI*, Melike FAİZ**

Received date:05.11.2018

Accepted date:20.03.2019

Abstract

There is a need for the existence of individuals who have adopted social values to overcome the problems of the 21st century. Therefore, the transfer of these values through the courses has become important in schools. Social Studies course is an important lesson in gaining social values due to its content. Considering the role of this course in the values education, it is important to determine the level of social values of the teacher candidates who will transfer the course. In this context, it is aimed to investigate the multidimensional social values of Social Studies teacher candidates in terms of various variables. The research is in a descriptive survey model. The study group of the research consists of Social Studies teacher candidates who are studying a public university in the spring semester of the academic year 2017-2018. The data were gathered by using a multidimensional social values scale. The data were analyzed using SPSS 22. In the study, there was a significant difference between the social values of the pre-service teachers according to the gender variable in the dimension of religious values in favor of female students. The social values of teacher candidates did not show a significant difference according to the grade level, age, family income, mother education level, father's level of education, number of siblings and place of residence.

Keywords: Value, multi-dimensional social value, prospective teacher.

* Kastamonu University, Education Faculty, Department of Social Studies, Kastamonu, Turkey, eavci@kastamonu.edu.tr

** Kastamonu University, Education Faculty, Department of Social Studies, Kastamonu, Turkey, mfaiz@kastamonu.edu.tr

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Emine KARASU AVCI* , Melike FAİZ**

Geliş tarihi: 05.11.2018

Kabul tarihi: 20.03.2019

Öz

21. yüzyıl problemlerinin üstesinden gelinmesinde sosyal değerleri benimsemiş bireylerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle okullarda dersler aracılığıyla bu değerlerin aktarımı önemli hale gelmiştir. Sosyal Bilgiler dersi de sahip olduğu içeriği sebebiyle sosyal değerlerin kazandırılmasında önemli bir derstir. Bu dersi değerler eğitimindeki rolü düşünüldüğünde dersi aktaracak olan öğretmen adaylarının sosyal değerler düzeylerinin hangi düzeyde olduğu önem taşımaktadır. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çok boyutlu sosyal değerler düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma betimsel tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında bir devlet üniversitesi öğrenim görmekte olan Sosyal Bilgiler öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada veriler çok boyutlu sosyal değerler ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 22 (Statistical Package for Social Science for Personal Computers) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada öğretmen adaylarının sosyal değerler ölçeğinin dini değerler boyutunda cinsiyet değişkenine göre kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğretmen adaylarının sosyal değerleri sınıf düzeyi, yaşı, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi ve yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Anahtar kelimeler: Değer, çok boyutlu sosyal değer, öğretmen adayı.

* Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Kastamonu, Türkiye, eavci@kastamonu.edu.tr

** Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Kastamonu, Türkiye, mfaiz@kastamonu.edu.tr

1. Giriş

Değer kavramı; sosyoloji, psikoloji, tarih ve felsefe gibi sosyal bilimler için önemli olmakla birlikte iktisat, matematik, dini bilimler gibi birçok alanda da kullanılan bir kavramdır. Sosyal bilimler için değer kavramının önem arz etmesinin nedeni insan davranışlarına şekil vermesi ve bu davranışları yorumluyor olması ile ilgilidir. Günlük hayatımızın her aşamasında değerler ve değerleri içeren konulardan bahsedilmektedir (Ulusoy, 2007). Değerler, bireylerin davranışlarına yol gösteren ilke ve inançlar bütünü (Uysal, 2003; Yiğittir, 2012); bireyleri harekete geçiren öz bir niteliktir (Topkaya ve Tokcan, 2013). Bireylerin ve toplumların eylemlerine yön veren levhalardır (Kurtulmuş, Tösten ve Gündaş, 2014). İyi, doğru ve güzel nitelikleri simgeleyen ilke, standart ve düşüncelerdir (Yaşar ve Çengelci, 2012). Değer, bir şeyin önemini ortaya koyan soyut ölçüt ve kıymetine yönelik özelliklerdir (Ulusoy, 2007). Toplumları ve toplumları meydana getiren bireylerin davranışlarını düzenleyici örüntülerdir (Dilmaç, 2007). Değer, arzu edilen şey ve olaylar karşısında insanların tutumlarıdır (Aydın, 2010). Değerler, temel varlıksal sorulara cevap vererek insanların yaşamlarını anlamlandırmalarını sağlar. Bu yönüyle bireyler için köklü ve soyut motivasyon kaynağıdır (Hsieh, Chen, Mahmud & Nichols, 2014). Değerler kültürel bir sosyal grubun ortak uygulamaları olarak da tanımlanabilir (Senges & Horner, 2009). Literatürdeki açıklama ve tanımlamalardan yola çıkarak değer kavramı, genel olarak toplumların çoğunluğu tarafından kabul gören duygu ve tutumlar ile bireylerin davranışlarına yön veren ölçütler olarak tanımlanabilir.

Toplumların varlıklarını belli bir düzen içinde sürdürebilmesi o toplumun bireylerinin değerleri ne derece içselleştirdiği ile doğru orantılıdır (Güçlü, 2015). Değerler yoluyla bireyler disipline edilir, ahlaki gelişimleri desteklenmiş olur ve bireylerin karakterlerinin olumlu yönde gelişmesi sağlanır (Akbaş, 2008). Yaşadığımız çağda insanoğlunun giderek mekanikleştiği düşünüldüğünde ahlaki ve dini duygularında zayıfladığı görülmektedir. İnsanlığın yaşadığı bu kriz ve toplumsal ve küresel problemlerin çözümü ancak sahip olunan ortak değerler yoluyla çözüme kavuşturulabilir (Elbir ve Bağcı, 2013; Aneja, 2014). Bu yönüyle değerlerin insan ilişkilerini düzenleme gibi bir rolü bulunmaktadır (Akbaş, 2009). Ayrıca toplumların kalkınmaları topluma ait bireylerin değerleri ne ölçüde kazandığı ile ilgilidir. Küreselleşmenin dünyanın her yerinde hissedildiği ve rekabetin doruğa ulaştığı bu çağda sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması ancak değerleri benimsemiş yeni nesillerin yetiştirilmesi ile mümkün olacaktır (Roy, 2011).

Roy (2011) çalışmasında değerleri estetik değerler, manevi değerler, ahlaki/etik değerler, sosyal değerler olmak üzere dörde ayırmıştır. Literatürde değerlere yönelik elbette başka sınıflandırmalarda (Rokeach, 1973; Schwartz, 1996) mevcuttur. Ancak bu çalışmanın temel konusu değerlere ilişkin sınıflandırmalar değil sosyal değerlerdir. Bu bağlamda çalışmanın bu kısmından itibaren sosyal değerlere ilişkin literatüre yer verilmektedir.

Bireyin çevresiyle ilk iletişimi bebeklikten itibaren fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması ile başlar, büyümesiyle birlikte bu ihtiyaçların artarak devam ettiği görülür. Böylece sosyalleşme süreci başlamış olur. Başlangıçta sadece anne ve babanın etkisi ile, süregelen zamanla birlikte çevreninde etkisiyle birey sosyal değerlerle tanışır (Sapsağlam, 2015; Sapsağlam ve Ömeroğlu, 2016). Sosyal olma insan doğasında kendiliğinden var olan bir özelliktir. Bireyin diğer insanlarla etkileşimde bulunmasıyla ortaya çıkar. İnsanın bu sosyal karakteri tek tek bireyleri aşan toplumsal bir bilinç oluşturmaktadır. Bu toplumsal bilinç, insan topluluklarının ürettiği kültüre ilişkin bir takım sosyal değerler meydana getirir (Yazıcı, 2014).

Değerler sosyal ortamlarda anlam kazanır. Sosyal hayatta karşılığı olmayan değerler, insanlar için hiç bir şey ifade etmezler. Değerlerin sosyal ortamlarda ifadesi sosyal değer kavramını ortaya çıkarmaktadır (Özdemir, 2006). Sosyal değerler, bir toplumun çoğunluğu tarafından belirlenen ortak kriterler olarak açıklanabilir. Bu kriterlerin toplumlara daha iyiye götüreceğine inanılır ve günlük yaşamımızı düzenlediği düşünülür (Türkkahraman, 2014). Toplumun geneli tarafından benimsenerek yaşatılan bu ilke ve yargılar toplumsal değerleri meydana getirir (Yalar ve Yanpar-Yelken, 2011). Başkalarını sevme ve sayma, yardım etme, bencil olmama, nazik ve sempatik olma insanları sosyal kılan değerlerdir. Sosyal hayatı düzenleyen bu değerler birey-toplum ve toplum-birey ilişkilerine yön vermektedir (Bolat, 2016).

Toplumun değerleriyle donanmış bireyler sosyal yaşam içinde yerini bulur ve topluma tesir edecek hal, hareket ve davranışlarda bulunurlar (Bolat, 2013). Sosyal değerleri benimsemiş bireyler kendilerini başkalarına adarlar. Sosyal değerlerin temelinde sevgi vardır ve sevgi sosyal hayatımızın en önemli ihtiyacıdır. Sosyal değerleri kazanmış bireyler için bireyselleşmenin sınırları ortadan kalkar. Başkalarının gösterdikleri kötü davranışlardan hoşlanmazlar (Spranger, 2001; Akt. Atabey, 2014). Aydın (2010) da toplumsal değerlerin başında saygı, sevgi, sorumluluk gibi değerlerin geldiğini belirtmektedir.

Sosyal değerler, sosyal çatışmaların çözümünde önemli rol oynarlar. Ayrıca çocuk ve insan hakları için koruyucu bir misyon üstlenirler (Dum, 2016). Sosyal değerlerin bu yönüyle vatandaşlık eğitimi içinde önemli olduğu anlaşılmaktadır. 21. yüzyılda bireyler sosyal değerler sayesinde madde bağımlılığı, obezite, duygusal ve psikolojik rahatsızlıklarla daha kolay mücadele edebilirler. Sosyal değerler bu problemler vb. durumların aşılmasında bir nevi rehberlik ederler (McLeod & Wright, 2008). Perrucci & Perrucci (2014) iyi bir toplum yapısının oluşturulmasında sosyal değerlerin öneminden bahsederler. Bu anlamda sosyal değerlerin hala milli devletler ağırlıklı bir yapı içinde devam eden dünyada toplumların kültürlerinin nesilden nesile aktarımında, bireyleri bekleyen çeşitli tehlikelere karşı önlemler alınmasında ve problemlerin aşılmasında, toplumun ideal vatandaş tipinin yaratılmasında ve her şeyden öte sosyal bir varlık olan insanın bir birey olarak varlığını devam ettirmesinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Hem birey hem de toplumlar için bu kadar önemli olduğu belirtilen sosyal değerlerin aktarımında öğretmenlere önemli görevler düşmektedir.

Değerlerin sağlıklı ve istenilir düzeyde kazandırılabilmesi okullarda öğretmene önemli bir rol yüklemektedir. Eğitim sistemlerinin uygulayıcısı konumunda olan öğretmenlerin öğrenciler üzerinde teşvik edici ya da engelleyici bir etkisinin olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir (Ateş, 2012; Kurtulmuş vd., 2014). Toplumların kimliğini koruyarak küresel düzeyde bir dünya vatandaşının yetiştirilmesinde öğretmenler aracılığıyla kazandıracak değerlere ihtiyaç duyulmaktadır. Değerlerin kazandırılması ve öğrencilerin bir dünya görüşlerinin oluşturulmasında öğretmenlerin etkisi reddedilemez (Gürdoğan-Bayır, Çengelci-Köse ve Deveci, 2016). Öğretmenin değerler için model olması, öğrenciyi hem zihinsel hem de sosyal ve duygusal boyutta etkileyecektir (Akbaş, 2009). Sosyal Bilgiler dersi ve öğretmenleri değerlerin kazandırılmasında önemli bir ders ve branştır. Bu anlamda sosyal değerlerin kazandırılmasında geleceğin Sosyal Bilgiler öğretmeni olacak adayların çok boyutlu sosyal değer düzeylerinin ele alınması adayların bu konudaki eğilimlerinin anlaşılabilmesi bakımından önemlidir. Bu çalışmanın konusu olan sosyal değerlere yönelik çalışmalar incelediğinde literatürde (Özdemir, 2006; McLeod & Wright, 2008; Bolat, 2013; Yazıcı, 2013; Yazıcı, 2014; Atabey, 2014; Türkkahraman, 2014; Perrucci & Perrucci, 2014; Keçeci Kurt, Bolat & Çermik, 2014; Sapsağlam,

2015; Sapsağlam ve Ömeroğlu, 2016; Bolat, 2016; Dum, 2016) gibi çalışmalar bulunmaktadır. Alan yazındaki bu çalışmalar öğrencilerin sosyal değerlere bakış açıları, toplumsal yapıda sosyal değerler, toplumsal değişim ve sosyal değerler, sosyal yeteneklerin kazanılmasında sosyal değerler, insanlar arası ilişkiler, sosyal kurallar ve sosyal değerler, insan hakları eğitimi ve sosyal değerler, yetişkin eğitiminde sosyal değerler ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal değerlere ilişkin görüşlerini ele almaktadır. Alan yazında öğretmen adaylarının sosyal değerlerine ilişkin yeterli düzeyde çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada da geleceğin öğretmeni olacak olan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çeşitli değişkenler açısından sosyal değer algıları tespit edilmek istenmiştir. Çünkü Sosyal Bilgiler öğretmen adayları geleceğin öğretmenleri olacaklardır. Onların ne derece sosyal değerlere sahip olduklarını tespit etmek bu açıdan önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi: “Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çok boyutlu sosyal değerler düzeyleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri ise;

- Cinsiyete göre öğretmen adaylarının sosyal değerler düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Sınıf düzeyine öğretmen adaylarının sosyal değerler düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Yaşa göre öğretmen adaylarının sosyal değerler düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Anne-baba öğrenim durumuna göre öğretmen adaylarının sosyal değerler düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Yaşadıkları yere göre öğretmen adaylarının sosyal değerler düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel araştırma türlerinde betimsel tarama modelinde tasarlanmıştır. Tarama modeli, bir gruba ait belirli özellikleri belirlemek amacıyla verilerin elde edildiği araştırmadır (Büyükoztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

2.2. Çalışma Grubu

“Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği”nin asıl uygulaması Gazi Üniversitesi’ne bağlı üç meslek yüksek okulunda (Ankara M.Y.O , Gazi M.Y.O ve Atatürk M.Y. O) 245 öğrenciye yapılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu 238 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının 132’si kadın (%55,4), 106’sı erkek (%45,5) cinsiyetine sahiptir. Öğretmen adayları her bir sınıf düzeyinden (1, 2, 3 ve 4) seçilmiştir. Bu öğretmen adaylarından 56’sı (%23,5) 1.sınıf, 73’ü (%30,6) 2.sınıf, 61’i (25,6) 3.sınıf ve 48’i (%20,1) de 4.sınıf düzeyindedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaşları incelendiğinde 17’sinin 18 (%7,1), 33’nin 19 (%15,9), 56’sının 20 (%23,5), 61’inin 21 (%25,6), 33’ünün 22 (%13,8) ve 38’inin de 23 ve üzeri (%10) yaşında olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi değer kazandırmada önemlidir. Bu sebeple çalışma grubu olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adayları seçilmiştir. Çalışmanın örneklem türü, amaçlı örnekleme olarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, çalışmanın amacı doğrultusunda seçilen araştırmaya en uygun örnekleme türüdür (Balcı, 2009).

2.3. Veri toplama aracı

Bu çalışmada veriler Bolat (2013)’ın geliştirdiği “Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Ölçek “aile değerleri, bilimsel değerler, çalışma-iş değerleri, dini değerler, geleneksel değerler, siyasi değerler” gibi boyutlardan oluşmaktadır. Bolat (2013)

tarafından ölçeğin boyutlarının Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplamıştır. Buna göre aile değerleri boyutunun ,71; bilimsel değerler boyutu ,73; çalışma-iş değerleri boyutunun ,78; dini değerler boyutunun ,72; geleneksel değerler boyutunun ,70 ve siyasi değerler boyutunun ,76 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada da çok boyutlu sosyal değerler ölçeğinin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0,73 bulunmuştur. Ölçek beşli likert (hiç katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, tamamen katılıyorum) tarzında yapılmıştır. Ölçekte, hiç katılmıyorum 1 puan, katılmıyorum 2 puan, kararsızım 3 puan, katılıyorum 4 puan ve tamamen katılıyorum 5 puan olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar yarı yılında bir devlet üniversitesinin 1., 2., 3. ve 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına çok boyutlu sosyal değerler ölçeğinin uygulanması yoluyla elde edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Veriler parametrik testlerle analiz edilmiştir. Değişkenlerin normalliği istatistiksel ve grafiksel yöntemlerle değerlendirilmektedir. Normalliğin iki unsuru çarpıklık ve basıklıktır. Dağılım normal olduğu zaman, çarpıklık ve basıklık değerleri sıfırdır. Değişkenin -1,0 ve +1,0 arasında olması halinde, değişkenin normale oldukça yakın olduğu söylenebilir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Bu doğrultuda sosyal değerler ölçeğinin normalden aşırı sapma göstermediği diğer bir ifadeyle normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir. Tabachnick ve Fidell (2001)'e göre, büyük örneklerde normalliğe ilişkin anlamlılık testleri yerine dağılımın şekline bakmak daha uygundur. Çünkü standart hata büyük örneklerde daha küçük olacağından anlamlılık testlerine ilişkin yokluk hipotezlerinin kolayca reddedilmesine yola açacaktır. Örneklem büyüklüğü arttıkça küçük farkların manidar çıkma olasılığının artma eğiliminde olması beklenmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Nitekim, ilgili değişkene yönelik çarpıklık ve basıklık değerleri -1,+1 aralığında olup çarpıklık ve basıklık değerlerine ilişkin anlamlılık testleri manidar bulunmamıştır. Böylece araştırmada elde edilen veriler SPSS 22 kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada ilişkisiz örneklem için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Tukey, aritmetik ortalama, standart sapma ve basit korelasyon testleri yapılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın temel problemi olan öğretmen adaylarının çok boyutlu sosyal değerler boyutlarına ilişkin bulgulara Tablo 1'de yer verilmektedir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Puanları

Boyutlar	N	En az	En çok	$\bar{X}$	ss
Aile değerleri (6 madde)	238	6	30	24,21	2,73
Bilimsel değerler (6 madde)	238	6	30	23,75	3,34
Çalışma-iş değerleri (8 madde)	238	8	40	27,04	3,42
Dini değerler (6 madde)	238	6	30	26,18	2,92
Geleneksel değerler (6 madde)	238	6	30	25,69	3,25
Siyasi Değerler (10 madde)	238	6	30	35,01	3,89
Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği (42 madde)	238	42	210	166,33	12,50

Tablo 1’de ölçekte yer alan boyutlardan alınabilecek en düşük, orta ve en yüksek değer puanları incelendiğinde aile değerleri boyutunda en düşük puan 6 (6x1), orta puan 15 (6x2,5) ve en yüksek puan 30 (6x5); bilimsel değerler boyutunda en düşük puan 6 (6x1), orta puan 15 (6x2,5) ve en yüksek puan 30 (6x5); çalışma iş değerleri boyutunda en düşük puan 8 (8x1), orta puan 20 (8x2,5) ve en yüksek puan 40 (8x5); dini değerleri boyutunda 6 (6x1), orta puan 15 (6x2,5) ve en yüksek puan 30 (6x5); siyasi değerler boyutunda 10 (10x1), orta puan 25 (10x2,5) ve en yüksek puan 50 (10x5) olarak hesaplanmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise bir öğretmen adayı sosyal değerler ölçeğinde 42 (42x1), orta puan 105 (42x2,5) ve en yüksek puan 210 (42x5) alabilmektedir.

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda öğretmen adaylarının aile, bilimsel, çalışma-iş, dini, geleneksel ve siyasi değerlerini yansıtan puanların cinsiyet değişkeni açısından farklılaşma durumu incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan bağımsız t-testi sonucundan elde edilen bulgulara Tablo 2’de yer verilmektedir:

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin Boyutlarının Cinsiyete Göre Bağımsız t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	P
Aile	Kız	132	24,10	2,66404	-,676	0,499
	Erkek	106	24,34	2,81792		
Bilimsel	Kız	132	23,65	3,50569	-,518	0,605
	Erkek	106	23,88	3,13111		
Çalışma-İş	Kız	132	26,61	3,34903	1,574	,601
	Erkek	106	27,57	3,45590		
Dini	Kız	132	26,45	2,63944	-2,150	,033
	Erkek	106	25,85	3,22133		
Geleneksel	Kız	132	26,12	3,00135	1,574	,117
	Erkek	106	25,14	3,47080		
Siyasi	Kız	132	34,90	3,96330	-,473	,637
	Erkek	106	35,14	3,80335		

*p<,05

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarının dini değer puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir ($p=0,033$ $p<0,05$). Bunun yanında aile, bilimsel, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Dini değer puanları açısından kız öğrencilerin ($\bar{X}=26,45$) erkek öğrencilerden ($\bar{X}=25,85$) daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda öğretmen adaylarının aile, bilimsel, çalışma-iş, dini, geleneksel ve siyasi değerlerini yansıtan tek yönlü varyans analizi puanları sınıf düzeyi değişkeni açısından incelenmiştir. Elde edilen bulgulara Tablo 3'te yer verilmektedir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin Boyutlarının Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	Sınıf	N	$\bar{X}$	Ss	V.Kaynağı	K.Toplamı	sd	K.O.	f	p
Aile	1	56	4,04	,45	G.Arası	3,919	3	1,306	,173	,914
	2	73	4,05	,45	G. İçi	1762,993	234	7,534		
	3	61	4,10	,42	Toplam	1766,912	237			
	4	48	4,02	,40						
	Toplam	238	4,05	,43						
Bilimsel	1	56	3,98	,57	G.Arası	36,017	3	12,006	1,078	,359
	2	73	4,05	,57	G. İçi	2606,357	234	11,138		
	3	61	3,93	,51	Toplam	2642,374	237			
	4	48	3,88	,55						
	Toplam	238	3,97	,55						
Çalışma-İş	1	56	3,83	,49	G.Arası	55,822	3	18,607	1,600	,190
	2	73	3,97	,44	G. İçi	2720,837	234	11,628		
	3	61	3,88	,49	Toplam	2776,660	237			
	4	48	3,81	,55						
	Toplam	238	3,88	,49						
Dini	1	56	4,45	,49	G.Arası	115,651	3	38,550	4,729	,003
	2	73	4,49	,40	G. İçi	1907,580	234	8,152		
	3	61	4,29	,46	Toplam	2023,231	237			
	4	48	4,20	,50						
	Toplam	238	4,37	,47						
Geleneksel	1	56	4,39	,50	G.Arası	37,917	3	12,639	1,201	,310
	2	73	4,29	,58	G. İçi	2463,449	234	10,528		
	3	61	4,31	,51	Toplam	2501,366	237			
	4	48	4,19	,46						
	Toplam	238	4,30	,52						
Siyasi	1	56	3,45	,37	G.Arası	113,782	3	37,927	2,560	,056
	2	73	3,48	,36	G. İçi	3466,201	234	14,813		
	3	61	3,52	,44	Toplam	3579,983	237			
	4	48	3,64	,36						
	Toplam	238	3,52	,39						

Tablo 3 incelendiğinde yapılan betimsel analiz sonucuna göre öğretmen adaylarının aile, bilimsel, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarının sınıf düzeyi değişkeni açısından birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Buna ek olarak öğretmen adaylarının dini değer puanları arasında da farklılaşma tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının aldıkları bu puanların sınıf düzeyi değişkeni açısından farklılaşma durumunun incelenmesi için tek yönlü varyans

analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarının yer aldığı Tablo 3'e göre öğretmen adaylarının dini değer puanları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Aile, bilimsel, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($f=0,173$, $p<,05$; $f=1,078$, $p<,05$; $f=1,6$, $p<,05$; $f=4,729$, $p<,05$, $f=1,201$, $p<,05$, $f=2,560$, $p<,05$).

Öğretmen adaylarının sınıf düzeyi değişkeni açısından aile, bilimsel, çalışma-iş, dini, geleneksel ve siyasi değer puanlarının Tukey testi karşılaştırması yapılmıştır. Buna ilişkin bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin Boyutlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Tukey Testi Karşılaştırma Sonuçları

Boyutlar	Sınıf düzeyi		Ortalamalar farkı	Standart hata	P
Dini	2	3	1,298*	,49	,046
	2	4	1,675*	,55	,010

Tablo 4 incelendiğinde dini değer puanları 2.sınıf ve 3.sınıf ile; 2.sınıf ve 4.sınıf arasında 2.sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir. Ayrıca öğretim kademesi azaldıkça öğretmen adaylarının dini değer duyguları artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine göre öğretmen adaylarının yaşına göre aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanları incelenmiştir. Buna göre Tablo 5'te elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin Boyutlarının Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	Yaş	N	$\bar{X}$	ss	V.K	K.T.	sd	K.O.	f	P
Aile	18	17	4,03	,39	G. A.	4,524	5	,905	,119	,988
	19	33	4,09	,48	G. İ.	1762,388	232	7,597		
	20	56	4,02	,44	Toplam	1766,912	237			
	21	61	4,04	,40						
	22	33	4,09	,44						
	Diğer	38	4,07	,45						
	Toplam	238	4,05	,43						
	Bilimsel	18	17	4,05	,65	G. A.	77,504	5	15,501	1,402
19		33	3,98	,55	G. İ.	2564,870	232	11,055		
20		56	4,07	,51	Toplam	2642,374	237			
21		61	3,86	,58						
22		33	3,88	,55						
Diğer		38	4,04	,52						
Toplam		238	3,97	,55						
Çalışma-İş		18	17	3,95	,44	G. A.	101,565	5	20,313	1,762
	19	33	3,77	,49	G. İ.	2675,095	232	11,531		
	20	56	3,99	,43	Toplam	2776,660	237			
	21	61	3,84	,46						
	22	33	3,76	,55						
	Diğer	38	3,97	,55						
	Toplam	238	3,88	,49						

Tablo 5. Devam

Boyutlar	Yaş	N	$\bar{X}$	ss	V.K	K.T.	sd	K.O.	f	P
Dini	18	17	4,47	,45	G. A.	41,855	5	8,371	,980	,431
	19	33	4,46	,42	G. İ.	1981,376	232	8,540		
	20	56	4,41	,43	Toplam	2023,231	237			
	21	61	4,32	,50						
	22	33	4,31	,55						
	Diğer	38	4,33	,46						
	Toplam	238	4,37	,47						
Geleneksel	18	17	4,28	,57	G. A.	77,862	5	15,572	1,491	,194
	19	33	4,44	,50	G. İ.	2423,503	232	10,446		
	20	56	4,29	,51	Toplam	2501,366	237			
	21	61	4,23	,57						
	22	33	4,22	,49						
	Diğer	38	4,38	,47						
	Toplam	238	4,30	,52						
Siyasi	18	17	3,48	,41	G. A.	128,208	5	25,642	1,723	,130
	19	33	3,46	,36	G. İ.	3451,775	232	14,878		
	20	56	3,48	,44	Toplam	3579,983	237			
	21	61	3,46	,38						
	22	33	3,64	,37						
	Diğer	38	3,63	,32						
	Toplam	238	3,52	,39						

Tablo 5'e göre yapılan betimsel analiz sonucunda öğretmen adaylarının aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının sorumluluk puanlarının öğretmen adaylarının yaşına yönelik farklılaşma durumunun incelenmesi için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarında yaşa göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f=0,119$ $p<,05$; $f=1,402$, $p<,05$; $f=1,762$, $p<,05$; $f=0,980$, $p<,05$, $f=1,491$, $p<,05$, $f=1,723$, $p<,05$).

Araştırmanın dördüncü alt problemine göre öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanları incelenmiştir. Tablo 6'da buna ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin Boyutlarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	Anne Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	ss	V.K	K.T.	sd	K.O.	f	P
Aile	İlkokul	141	4,07	,45	G. A.	7,641	5	1,528	,202	,962
	Ortaokul	36	4,05	,37	G. İ.	1759,270	232	7,583		
	Lise	29	4,07	,35	Toplam	1766,912	237			
	Lisans	6	3,94	,56						
	Lisansüstü	14	3,94	,63						
	Okuryazar Değil	12	4,00	,30						
	Toplam	238	4,05	,43						
Bilimsel	İlkokul	141	4	,56	G. A.	19,292	5	3,858	,341	,888
	Ortaokul	36	3,93	,42	G. İ.	2623,082	232	11,306		
	Lise	29	3,89	,61	Toplam	2642,374	237			
	Lisans	6	4,06	,57						
	Lisansüstü	14	3,88	,78						
	Okuryazar Değil	12	4,01	,49						
	Toplam	238	3,97	,55						
Çalışma-İş	İlkokul	141	3,90	,52	G. A.	33,292	5	6,658	,563	,728
	Ortaokul	36	3,81	,46	G. İ.	2743,368	232	11,825		
	Lise	29	3,97	,46	Toplam	2776,660	237			
	Lisans	6	3,81	,25						
	Lisansüstü	14	3,83	,37						
	Okuryazar Değil	12	3,81	,45						
	Toplam	238	3,88	,49						
Dini	İlkokul	141	4,40	,47	G. A.	29,912	5	5,982	,696	,627
	Ortaokul	36	4,35	,44	G. İ.	1993,319	232	8,592		
	Lise	29	4,22	,57	Toplam	2023,231	237			
	Lisans	6	4,46	,38						
	Lisansüstü	14	4,36	,48						
	Okuryazar Değil	12	4,39	,37						
	Toplam	238	4,37	,47						
Geleneksel	İlkokul	141	4,32	,53	G. A.	11,054	5	2,211	,206	,960
	Ortaokul	36	4,28	,55	G. İ.	2490,311	232	10,734		
	Lise	29	4,31	,47	Toplam	2501,366	237			
	Lisans	6	4,17	,46						
	Lisansüstü	14	4,18	,57						
	Okuryazar Değil	12	4,25	,52						
	Toplam	238	4,30	,52						
Siyasi	İlkokul	141	3,50	,38	G. A.	32,735	5	6,547	,428	,829
	Ortaokul	36	3,54	,33	G. İ.	3547,248	232	15,290		
	Lise	29	3,58	,41	Toplam	3579,983	237			
	Lisans	6	3,55	,31						
	Lisansüstü	14	3,45	,43						
	Okuryazar Değil	12	3,48	,55						
	Toplam	238	3,52	,39						

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarının aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının sorumluluk puanlarının öğretmen adaylarının yaşına yönelik farklılaşma durumunun incelenmesi için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarında yaşa göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($f=0,202$, $p<,05$; $f=0,343$, $p<,05$; $f=0,563$, $p<,05$; $f=0,696$, $p<,05$; $f=0,206$, $p<,05$; $f=0,428$, $p<,05$).

Araştırmanın beşinci alt problemi doğrultusunda öğretmen adaylarının baba öğrenim durumuna göre aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanları incelenmiştir. Tablo 7'de buna ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin Boyutlarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	Baba Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	V.K	K.T.	sd	K.O.	F	P
Aile	İlkokul	90	4,10	,39	G. A.	36,523	5	7,305	1,005	,416
	Ortaokul	60	3,99	,47	G. İ.	1650,541	227	7,271		
	Lise	53	4,04	,43	Toplam	1687,064	232			
	Lisans	21	4,01	,52						
	Lisansüstü	5	4,27	,09						
	Okuryazar değil	4	3,79	,25						
	Toplam	233	4,05	,43						
Bilimsel	İlkokul	90	4,08	,51	G. A.	77,985	5	15,597	1,414	,220
	Ortaokul	60	3,88	,63	G. İ.	2504,169	227	11,032		
	Lise	53	3,90	,52	Toplam	2582,155	232			
	Lisans	21	3,88	,49						
	Lisansüstü	5	4,03	,78						
	Okuryazar değil	4	3,79	,46						
	Toplam	233	3,96	,55						
Çalışma-İş	İlkokul	90	3,99	,47	G. A.	121,992	5	24,398	2,105	,066
	Ortaokul	60	3,83	,55	G. İ.	2630,660	227	11,589		
	Lise	53	3,84	,40	Toplam	2752,652	232			
	Lisans	21	3,74	,53						
	Lisansüstü	5	3,54	,60						
	Okuryazar değil	4	3,79	,27						
	Toplam	233	3,88	,49						
Dini	İlkokul	90	4,46	,46	G. A.	54,101	5	10,820	1,326	,254
	Ortaokul	60	4,36	,44	G. İ.	1851,736	227	8,157		
	Lise	53	4,30	,52	Toplam	1905,837	232			
	Lisans	21	4,27	,48						
	Lisansüstü	5	4,43	,28						
	Okuryazar değil	4	4,25	,65						
	Toplam	233	4,38	,47						
Geleneksel	İlkokul	90	4,38	,53	G. A.	30,213	5	6,043	,580	,715
	Ortaokul	60	4,22	,50	G. İ.	2363,340	227	10,411		
	Lise	53	4,27	,55	Toplam	2393,554	232			
	Lisans	21	4,19	,42						
	Lisansüstü	5	4,30	,46						
	Okuryazar değil	4	4,38	,64						
	Toplam	233	4,30	,52						
Siyasi	İlkokul	90	3,54	,41	G. A.	44,088	5	8,818	,579	,716
	Ortaokul	60	3,53	,37	G. İ.	3456,873	227	15,229		
	Lise	53	3,46	,37	Toplam	3500,961	232			
	Lisans	21	3,50	,32						
	Lisansüstü	5	3,68	,68						
	Okuryazar değil	4	3,54	,23						
	Toplam	233	3,51	,39						

Tablo 7'ye göre öğretmen adaylarının aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının sorumluluk puanlarının öğretmen adaylarının yaşına yönelik farklılaşma durumunun incelenmesi için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarında yaşa göre anlamlı bir fark tespit edilememiştir ($f=1,005$, $p<,05$; $f=1,414$, $p<,05$; $f=2,105$, $p<,05$; $f=1,326$ $p<,05$, $f=0,580$, $p<,05$, $f=0,579$, $p<,05$).

Araştırmanın altıncı alt problemine göre öğretmen adaylarının yaşadığı yere göre aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanları incelenmiştir. Tablo 8'de buna ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeğinin Boyutlarının Yaşanılan Yere Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri

Boyutlar	Şehir	N	$\bar{X}$	ss	V.K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Aile	Büyükşehir	68	3,98	,50	G. A.	33,259	4	8,315	1,117	,349
	Şehir	55	4,07	,40	G. İ.	1733,653	233	7,441		
	İlçe	72	4,05	,43	Toplam	1766,912	237			
	Kasaba	7	4,02	,46						
	Köy	36	4,17	,34						
	Toplam	238	4,05	,43						
Bilimsel	Büyükşehir	68	4,02	,59	G. A.	50,465	4	12,616	1,134	,341
	Şehir	55	3,87	,56	G. İ.	2591,909	233	11,124		
	İlçe	72	3,97	,54	Toplam	2642,374	237			
	Kasaba	7	3,76	,52						
	Köy	36	4,05	,50						
	Toplam	238	3,97	,55						
Çalışma-İş	Büyükşehir	68	3,87	,44	G. A.	64,525	4	16,131	1,386	,240
	Şehir	55	3,85	,46	G. İ.	2712,134	233	11,640		
	İlçe	72	3,85	,53	Toplam	2776,660	237			
	Kasaba	7	3,673	,46						
	Köy	36	4,06	,52						
	Toplam	238	3,88	,49						
Dini	Büyükşehir	68	4,34	,51	G. A.	40,780	4	10,195	1,198	,312
	Şehir	55	4,35	,49	G. İ.	1982,451	233	8,508		
	İlçe	72	4,36	,44	Toplam	2023,231	237			
	Kasaba	7	4,26	,44						
	Köy	36	4,52	,43						
	Toplam	238	4,37	,47						
Geleneksel	Büyükşehir	68	4,28	,52	G. A.	83,893	4	20,973	2,021	,092
	Şehir	55	4,31	,49	G. İ.	2417,473	233	10,375		
	İlçe	72	4,20	,57	Toplam	2501,366	237			
	Kasaba	7	4,43	,44						
	Köy	36	4,48	,45						
	Toplam	238	4,30	,52						
Siyasi	Büyükşehir	68	3,55	,39	G. A.	55,180	4	13,795	,912	,458
	Şehir	55	3,54	,39	G. İ.	3524,804	233	15,128		
	İlçe	72	3,45	,41	Toplam	3579,983	237			
	Kasaba	7	3,44	,26						
	Köy	36	3,56	,36						
	Toplam	238	3,52	,39						

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adaylarının aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının

sorumluluk puanlarının öğretmen adaylarının yaşına yönelik farklılaşma durumunun incelenmesi için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre aile, bilimsel, dini, çalışma-iş, geleneksel ve siyasi değer puanlarında yaşa göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($f=1,117$, $p<,05$; $f=1,134$, $p<,05$; $f=1,386$, $p<,05$; $f=1,198$, $p<,05$, $f=2,021$, $p<,05$, $f=0,912$, $p<,05$).

Araştırmada öğretmen adaylarının aile, bilimsel, çalışma-iş, dini, geleneksel ve siyasi değerlerine ilişkin aritmetik ortalama, standart çarpma ve korelasyon değerlerine ilişkin bulgulara Tablo 9'da yer verilmektedir.

Tablo 9. Değişkenlerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	$\bar{X}$	Ss	1	2	3	4	5	6
1.Aile Değerleri	24,21	2,73	1	,182**	,126	,303**	,328**	,177**
2.Bilimsel Değerler	23,75	3,34		1	,469**	,310**	,390**	,127
3.Çalışma-İş Değerleri	27,04	3,42			1	,215**	,287**	,305**
4.Dini Değerler	26,18	2,92				1	,397**	,168**
5.Geleneksel Değerler	25,69	3,25					1	,180**
6.Siyasi Değerler	35,01	3,89						1

Tablo 9'da yer alan boyutlara yönelik ilişkiye bakıldığında aile değerleri ve bilimsel değerler boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde; aile değerleri ve çalışma-iş değerleri boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde; aile değerleri ve dini değerler boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde; aile değerleri ve geleneksel değerler boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde; aile değerleri ve siyasi değerler boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki bulunduğu görülmektedir. Bilimsel değerler ve çalışma-iş değerleri boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde; bilimsel değerler ve dini değerler boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde; bilimsel değerler ve geleneksel değerler boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde; bilimsel değerler ve siyasi değerler boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmaktadır. Çalışma-iş değerleri ve dini değerler boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde; çalışma-iş değerleri boyutu ile geleneksel değerler boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde; çalışma-iş değerleri ve siyasi değerler arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki bulunmaktadır. Dini değerler ve geleneksel değerler boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde; dini değerler ve siyasi değerler boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki görülmektedir. Geleneksel değerler ve siyasi değerler boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmada öğretmen adaylarının sosyal değerler ölçeğinin dini değerler boyutunda cinsiyet değişkenine göre kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunduğu ancak diğer boyutlarda anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Doğan (2018)'in yaptığı çalışmada sosyal değerler ölçeğinin geleneksel değerler boyutunda erkek öğrencilerin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bolat (2011) meslek lisesi öğrencilerine yönelik bir çalışma yürütmüş ve kadınların geleneksel değerler alt boyutlarındaki algılarının erkeklerinkilere göre daha yüksek düzeyde olduğunu bulmuştur. Öte yandan, Canpolat, Kaya ve Küçüktağ (2010) tarafından yapılan çalışmada manevi değerlerin kadın öğretmen adayları tarafından erkek öğretmen adaylarına göre daha fazla kabul edildiği görülmektedir. Keçeci-Kurt, vd. (2014)'in bir çalışmasında kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre siyasi değerler

boyutunda daha fazla değer geliştirdikleri tespit edilmiştir. Sarı (2005)'nin çalışmasında öğretmen adaylarının değer tercihleri siyasi, genel, ahlak, dini, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler olduğu görülmektedir. Kadın ve erkek öğretmen adayları arasında bilimsel değerler açısından bir farklılık bulunmamıştır. Ancak erkek öğretmen adaylarının değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değer dışındaki tüm değer alanlarında kadın öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Saraçoğlu, Evin ve Varol (2004)'un çalışmasında erkek öğretmen adaylarının değer puan ortalamaları kadın öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Zavalı (2014)'in çalışmasında Karabük Üniversitesi'nde Değerler Eğitimi dersini seçen öğrencilerin değer önceliklerinin sırasıyla dinî, ahlaki, sosyal, siyasi, estetik, teorik-bilimsel ve ekonomik değerler olduğu görülmektedir. Ancak kadınların ahlaki ve estetik değerlere, erkeklerin de sosyal ve ekonomik değerlere daha fazla önem verdiği ortaya çıkmıştır. Altunay ve Yalçınkaya (2011)'nin çalışmasında öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre benimsedikleri geleneksel, evrensel, hedonistlik değerler karşılaştırılmış, erkek öğretmen adaylarına göre kadın öğretmen adaylarının tüm değer alt boyutlarına daha fazla önem verdiği tespit edilmiştir. Bolat (2011) öğrencilerin sosyal değerlere ilişkin görüşlerini incelediği tezinde, kız öğrencilerin görüşlerinin erkek öğrencilerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Coşkun ve Yıldırım (2009)'ın üniversite öğrencilerinin değer düzeylerini bazı değişkenler açısından incelediği çalışmada üniversite öğrencilerinin değerlere sahip olma noktasında kız öğrencilerin düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürden elde edilen sonuçlar genel olarak kadın/kız katılımcıların daha fazla değer geliştirdiği göstermektedir. Bu durum yapılan bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Ancak yapılan bazı çalışmalarda da her iki cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunamamaktadır (Turan ve Aktan, 2008; Özkan ve Soylu, 2014; Çalışkan, Yasul ve Ulaş, 2017).

Öğretmen adaylarının sosyal değerleri sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Özkan ve Soylu (2014)'nin çalışmasında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bolat (2011) çalışmasında meslek yüksekokulu öğrencilerinin sınıf düzeylerinin sosyal değerlere ilişkin görüşlerinde 1.sınıf düzeyi ile 2.sınıf düzeyi öğrencileri arasında sosyal değerlerin "aile, geleneksel ve dini değerler" boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Buna göre literatürde yapılan bazı çalışmaların sonuçlarının bu araştırmadan elde edilen bulguyu desteklediği bazılarının ise desteklemediği söylenebilir.

Öğretmen adaylarının yaşı ile sosyal değer geliştirme durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bolat (2011)'in yaptığı çalışmada meslek yüksekokulu öğrencilerin yaşlarına göre "bilimsel değerler ve siyasi değerler" boyutuna ilişkin görüşlerinin farklılaştığı görülmektedir. Kaya, Demirel, Eskiler ve Soyer (2016)'in yaptığı çalışmada ise öğretmen adaylarının çalışma-iş değerleri, dini değerler, siyasi değerler boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır. Literatürdeki çalışmaların sonuçlarının bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ile çeliştiği görülmektedir.

Anne-baba öğrenim düzeyinin öğretmen adaylarının sosyal değer geliştirme durumlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Bolat (2011)'in yaptığı çalışmada yalnızca sosyal değerlerin "dini değerler" boyutunda farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farklılaşmanın annesi "yüksekokul veya üniversite" mezunu olan öğrencilerin görüşleri ile annesi "ilkokul ve okur-yazar olmayan" öğrencilerin görüşleri arasında olduğu saptanmıştır. Benzer ilişkinin baba öğrenim düzeyinde de olduğu görülmektedir. Bu durum annesi ve babası yüksekokul veya

üniversite eğitimi alanların sosyal değer geliştirme durumlarını etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Coşkun ve Yıldırım (2009) ve Çetin (2013)'in yaptığı çalışmalarda anne-baba öğrenim düzeyinin öğrencilerin sosyal değer geliştirmesinde etkili olmadığı sonucuna erişilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar bu araştırmadan elde edilen sonuç ile benzerlik gösterir niteliktedir.

Araştırmada öğretmen adaylarının yaşadığı yere göre sosyal değer geliştirme durumları değiştirmemektedir. Çalışkan vd. (2017) ile Coşkun ve Yıldırım (2009)'ün çalışmalarında yaşanan yer ve sosyal değerler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Aydın (2003)'ün yaptığı bir çalışmada da yaşanan yer ile sosyal değer geliştirme arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bağlamda bu araştırmadan elde edilen sonuç ile Coşkun ve Yıldırım (2009)'ün çalışması benzerlik göstermektedir.

Öneriler:

- Farklı okul türleri ve öğrenciler üzerinde de benzer araştırmalar yapılabilir. Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının çok boyutlu sosyal değerleri karşılaştırılabilir.
- Araştırmacılar, sosyal değerlerle ilgili yapacakları farklı çalışmalarda nitel ve karma yöntemi kullanılabilir.
- Değerler eğitimi uzun bir süreçtir. Bu süreç okul öncesi eğitimden başlayıp süreklilik gösterecek şekilde düzenlenmelidir.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer eğitimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 403-414.
- Altunay, E. & Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 5-28.
- Aneja, N. (2014). The importance of value education in the present education system & role of teacher. *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 2(3), 230-233.
- Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ateş, N. (2012). Öğretmenlikte meslek ahlâkı ve mesleki değerler. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 3(6), 3-18.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, 6(18), 16-19.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma* (7.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bolat, Y. (2011). *Gazi üniversitesi meslek yüksekokulu öğrencilerinin sosyal değerlere bakışları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bolat, Y. (2013). Bir değer ölçme aracı: Çok boyutlu sosyal değerler ölçeği. *Turkish Journal of Education*, 2(4), 13-27.

- Bolat, Y. (2016). Sosyal değerleri ve değerler eğitimi anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(29), 322-348.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (Geliştirilmiş 13.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canpolat, E., Kaya, M. & Küçüktağ, İ. (2010). Öğretmen adaylarının değer algısı. 9. *Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*, Elazığ.
- Coşkun, Y. & Yıldırım, A. G. A. (2009). Üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 133-146.
- Çalışkan, E. F., Yasul, A. F. & Ulaş, A. H. (2017). Öğretmen adaylarının sosyal değer algıları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Education Sciences (NWSAES)*, 12(3): 133-146.
- Çetin, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(8)1733-174.
- Çokluk, Ö. S., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, S. (2012). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: Spss ve lisrel uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, P. K. (2018). Examining the relation between social values perception and moral maturity level of folk dancers. *International Journal of Higher Education*, 7(1), 126-139.
- Dum, J. (2016). Social value, children, and the human right to education. *Dilemata*, 8(21), 127-149.
- Elbir, B. & Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 8(1), 1321-1333.
- Güçlü, M. (2015). Türkiye’de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 720-732.
- Gürdoğan-Bayır, Ö., Çengelci-Köse, T. & Devenci, H. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarına göre ilkokullarda değer eğitimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 317-339.
- Hsieh, G., Chen, J., Mahmud, J. & Nichols, J. (2014). You read what you value: Understanding personal values and reading interests. *Session: Personal Values and Preferences*, April 26 - May 01 2014, Toronto, ON, Canada, 983-986.
- Kaya, H. B., Demirel, M., Eskiler, E. & Soyer, F. (2016). Examination of social value perception of the students of physical education and Sports College in terms of various demographic characteristics. *International Congresses on Education*, 289-295.
- Keçeci Kurt, S., Bolat, Y. & Çermik, F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının sosyal değerlere ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 9(5), 1341-1353.
- Kurtulmuş, M., Tösten, R. & Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1.kademe öğretmenlerinin değerler eğitimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 281-305.

- McLeod, J. & Wright, K. (2008). Social values and schooling: Curriculum, counselling and the education of the adolescent, 1930-1970s. *AARE Annual Conference*, 1-12, Brisbane.
- Özdemir, A. (2006). *Kuran'da insanlar arası ilişkiler ve sosyal değerler*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özkan, R., & Soylu, A. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin benimsedikleri temel insani değerler (Niğde il örneği). *Turkish Studies*, 9(2), 1253-1265.
- Perrucci, R. & Perrucci, C. C. (2014). The good society: Core social values, social norms and public policy. *Sociological Forum*, 29(1), 1-29.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Roy, C. (2011). Value-education' in higher education institute: A precondition for sustainable development. 24.07.2018 tarihinde <https://mpr.ub.uni-muenchen.de> adresinden erişilmiştir.
- Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sapsağlam, Ö. & Ömeroğlu, E. (2016). Examining the effect of social values education program being applied to nursery school students upon acquiring social skills. *Educational Research and Reviews*, 11(13), 1262-1271.
- Saraçoğlu, A.S., Evin, İ. & Varol, S. R. (2004). İzmir ilinde çeşitli kurumlarda görev yapan öğretmenler ile öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 338-363.
- Sarı, E. (2005) Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Schwartz, S. (1996). Values priorities and behavior: Applying a theory of integrated values systems, C. Seligman etc. (Eds) *Psychology of Value: Ontario Symposium*, 8, 1-24, Retrieved July 23, 2018, from Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey: Inc. Publishers
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz Theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). 23.07.2018 tarihinde <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116> adresinden erişilmiştir.
- Senges, M. & Horner, L. (2009). Values, principles and rights in internet governance. *The Freedom of Expression Project, Global Partners & Associates*, 23.07.2018 tarihinde <http://www2.cultura.gov.br> adresinden erişilmiştir.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston, MA: Pearson.
- Topkaya, Y. & Tokcan, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programının belirlediği değerlerin 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarına yansıma düzeylerinin karşılaştırılması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(10), 33-43.
- Turan, S., & Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 6(2), 227-259.

- Türkkahraman, M. (2014). Social values and value education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 633-638.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, E. (2003). Değerler üzerine bazı düşünceler ve bir erdem tasnifi denemesi: İnsanî erdemler-İslâmî erdemler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1), 51-69.
- Yalar, T. & Yanpar-Yelken, T. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modülü örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38), 79-98.
- Yaşar, Ş. & Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yazıcı, M. (2013). Toplumsal değişim ve sosyal değerler. *Turkish Studies*, 8(8), 1489-1501.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 1-15.
- Zavalsız, Y. S. (2014). Üniversite öğrencilerinin değer algısı (Karabük Üniversitesi örneği). *Turkish Studies*, 9(2), 1739-1762.

Extended Summary

1. Introduction

Social values are known as the principles and rules adopted by the majority of societies and regulating social life. There is a need for the existence of individuals who have adopted social values to overcome the problems of the 21st century. Social values continue to exist as an individual in the world, which is still a nation-state structure, in the transfer of the cultures of societies from one generation to the next, to take measures against the various dangers awaiting individuals, to overcome the problems, to create the ideal type of society in society/societies and above all to be a social entity. It is effective in taking. Teachers have an important role in the transfer of social values, which are mentioned as important for both individuals and societies. In schools, the transfer of these values through the lessons has become important. Social Studies course is an important lesson in gaining social values due to its content. Considering the role of this course in the values education, it is important to determine the level of social values of the teacher candidates who will pass the course.

2. Method

This research was designed in a descriptive survey model. The descriptive survey model is the research in which the data are obtained to determine the specific characteristics of a group (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz and Demirel, 2012). The sample consisted of 238 pre-service teachers, of whom 132 were female and 106 were male. The sample of the study was determined as a purposive sample. In the research, the data were obtained by applying the scale to the Social Studies pre-service teachers who were studying at the 1st, 2nd, 3rd and 4th-grade levels in the spring semester of 2017-2018 academic year. The data were obtained by using Multidimensional Social Values Scale developed by Bolat (2013). The scale consists of family values, scientific values, work-work values, religious values, traditional values, political values. The data were analyzed using SPSS 22. T-test and one-way analysis of variance (ANOVA) for unrelated samples, Tukey, arithmetic mean, standard deviation and simple correlation tests were conducted.

3. Findings, Discussion and Results

In the study, it was observed that there was a significant difference between the social values of the pre-service teachers according to the gender variable in terms of gender, and there was no significant difference in other dimensions. The social values of teacher candidates do not differ significantly according to the class level variable. In the study, there was no significant difference between the age of teacher candidates and social development values. This situation shows that the age of pre-service teachers is not an effective factor in social value development.

It was found that the level of education of the parents did not affect the social value development of teacher candidates. According to the number of siblings, it was determined that social values did not change. It was also determined in the study whether the social values of teacher candidates vary according to the place of living. According to this, it does not change the status of developing social values according to the place where teacher candidates live.

In summary, the social values of teacher candidates do not show a significant difference according to class level, age, level of parent's education, number of siblings and place of residence. It is seen that there is differentiation in the gender variable only.

Araştırma Makalesi: Karasu-Avcı, E., & Faiz, M. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çok boyutlu sosyal değer düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 108-128.